

terno affectu, et nos habeamus in matrem dulcissimam semper amando, et post Deum honorando. Unde sicut fuit necessaria passio Domini ad salvandum, ita necessaria fuit hæc recommendatio ad adiutorium nostrum, et propterea secure credendum est ad eam pro quacunque necessitate et utilitate.

4. Quarto loco dixit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* ut ostenderet magnitudinem suæ pœnæ. Sic enim graviter dolebat, ac si non Dei Filius, sed inimicus Dei es-*et*. Caro Christi adeo derelicta esse videbatur, nullum refrigerium recipiens vel juvamen, et tamen pro bono nostro ipsemet voluit transire, et sic sustinebat ut nos aliquando suo exemplo taliter patiamur, ac derelicti videamur a Deo; sive quando Dominus nos vult probare, vel nosmet velimus nobis etiam aliquas pœnas inferri, ut sic Domino nostro conformemur in pœna, ut eidem possimus conformari in gloria.

5. Quinto dixit: *Sitio; et dederunt ei potum, acetum cum felle mistum*, sicut prædixerat propheta dicendo: *Et dederunt in escam meam fel, potaverunt me aceto*. Ecce qualis cœna dabatur homino nostro, hora erat jam cœnandi; sed præ labore et dolore non petiit aliud pro cœna nec potu, et ad litteram aestimare potes, quod multum stitabat, et filii diaboli dederunt ei fel pro cibo, et acetum pro potu. O miseri nos, quid faciemus, quod aliter cœnare et potare aliter velimus, et delicias quærimus? Certe si mille annis viveret homo, et quotidie ruminaret in pane et aqua, non posset sufficienter compensare cœnam illam veraciter. Qui potest capere, capiat; quia durus est hic sermo pro carnalibus; et ideo non sapiunt, id est non sequuntur cum sapore quæ Dei sunt, et amittunt consolationes internas.

6. Sexto dixit: *Consummatum est*; id est, omne opus meum quod in mundo debui facere, et etiam omnis pœna et omnis pugna consummata et perfecta est, tempus quoque quo inter homines esse debui ad honorem Dei Patris et ad utilitatem fidelium completum est.

MEDITATIO HORÆ NONÆ.

Hora nona cogitabis mente lugubri et devota, si piam habes animam, qualiter Dominus tuus amantissimus et omni gratiositate acceptissimus appropinquaverit morti, et incipit deprimere oculos et pallescere, et incipit inclinare caput versus matrem suam, quasi dans ei ultimum ave: ave doloris et omnino desolationis, quod non poterat ore et verbo exprimere præ nimia passione et inestimabili dolore,

A et quasi commendans corpus suum tam crudeliter fessum et dissipatum, quo facto conclusit dicens ultimum verbum et septimum: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*; et hoc dicens exspiravit. Nota quod Christus post mortem etiam sanguinem effudit, ideoque ut pro pœna quam homo post mortem meruit satisfaceret, et etiam per suum sanguinem ipsam pœnam breviaret. Certe satis potes intelligere quando verbum dicendo vidit eum mater sua morientem, et se derelinqui in mundo in tanto dolore et anxietate, clamat tandem, si loqui potuit, et dicit: *O Fili dulcissime, quid facit hæc misera et mœstissima, cui me miseram commendatam relinquis, fili mi dulcissime? Memento mei et omnis familie tuæ, quam sic desolatam dimittis, memento omnium qui tibi serviunt, filii mi; in manus tuas et Patris tui commendo me ipsam et totam familiam tuam. O Pater sancte Deus, o Pater, in manus tuas commendo filium meum, imo et Dominum meum, in quantum possum, et non in quantum debeo, quia non possum, quia deficio et hoc desidero ante filium in conspectu tuo mori. Talia dicens, et sustinere non valens, æstimo, corruit in faciem suam super terram. O considera quanto dolore plorabant omnes amici ejus, quia et hi, qui cum ipso nihil habere videbantur, tantum dolebant, sicut Centurio et alii qui venerant ad videndum, percutiebant pectora sua, revertebantur, dicentes: *Vere hic homo justus erat, et: Vere Filius Dei erat iste*. Post hæc septem verba possumus facere exclamationes nostras modo tenendo partem Domini nostri contra Judæos, modo compatiendo Domino nostro, modo matri ejus, modo nobis miseris, et in fine cujuslibet verbi prædictorum, quæ dixit in cruce, facere orationem.*

MEDITATIO HORÆ VESPERTINÆ.

Hora vespertina venies devotis gressibus et spiritualibus incessibus ad deponendum Dominum de cruce, ad plangendum illum cum matre sua benedicta, et ad lavandum lacrymis corpus ejus sanctissimum, sanguine aspersum, et ad unguendum eum unguentis orationis, et ad portandum brachiis charitativæ et humilis operationis, et ad sepeliendum cum bonis aromatibus, et bona conversatione et bonis doctrinis et exemplis et lamentis et planctibus, et cooperies sub pavimento conscientie tuæ amoris et devotionis, et sedebis ibi juxta eum ad monumentum ejusdem Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

DE REMEDIIS PECCATORUM.

PRÆFATIO.

De remediis peccatorum paucissima hæc quæ sequuntur, ex priorum monumentis excerptimus; in quibus tamen omnibus non auctoritate censoris, sed consilio potius compatientis usi sumus, solenter admonentes doctum quemque sacerdotem Christi, ut in universis quæ hic adnotata reperit, sexum, ætatem, conditionem, statum, personam, cujusque poenitentiam agere volentis, ipsum quoque cor poenitentis curiose discernat, et secundum hæc, ut sibi visum fuerit, singula quæque judicet. Quibusdam namque a cibis abstinendo, nonnullis genua sæpius flutando, sive in cruce stando, aut aliud aliquid hujusmodi, quod ad purgationem peccatorum pertinet, faciendo, plurimis universa hæc agendo, sua necesse est errata corrigere, quæ universa in examine discreti debent pendere judicis.

POENITENTIALE ANIMARUM.

Remedium de canonicorum patrum, ab Agberio archiepiscopo excerptum.

Institutio illa sancta, quæ fiebat in diebus patrum

nostrorum, rectas vias nunquam deseruit, qui instituerunt poenitentibus atque lugentibus suas passiones ad vera medicamenta salutis, quia diversitas culpæ diversitatem facit poenitentibus medicamentum, vel sicut medici corporum diversa medicamina vel potiones solent facere contra diversitatem infirmitatum, vel judices secularium causarum. Diversa igitur judicia, qui boni sunt et recti, pensant et tractant quomodo recte judicent inter miseros et divites, inter causam et causam. Quanto magis igitur, o sacerdotes Dei, diversa medicamenta animarum invisibiffum hominibus pensare et tractare oporteat, ne per stultum medicum vulnera animarum fiant pejora, propheta dicente: *Computruerunt et deterioraverunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ*. O stulte medice, noli decipere animam tuam et illius, ne duplicem pœnam accipias vel septupla vel millena. Audi Christum dicentem: *Si cæcus cæcum duxerit, ambo cadent in foveam*. Si tu non cogitas iudicium meum, alter homo non audit neque videt, qui me judicet. O non intelligis quia Deus iudex justus et fortis videt et audit, et in palam abscondita deducit et reddit se-

cundum opera; et item vere sunt nonnulli cæcorum, A canum similitudine currentium ad cadavera mortuorum vel corvorum volantium, qui ad sacerdotium vehuntur, qui non propter Dominum, sed plus propter honorem terrenum inbiantes cæci divina sapientia. De talibus dixit Gregorius Nazianzenus: *Timeo hoc quod canes assectantur officium pastorale, maxime cum in semetipsis nihil pastoralis præparaverint disciplinæ.* Ezechiel namque ait: *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, et non gregem: lac bibebant, et lanis eorum operiebantur, et quod crassum fuit manducabant, quod fractum fuit non alligabant, etc.* Item Ezechiel ait: *Væ sacerdotibus qui comedunt populi mei peccata, hoc est, sibi eorum sumentes victimas, et non orantes pro eis.* Comedentes hostias et non corripientes; qui ubi morituros homines audiunt, inde gaudentes, et præparant se ad prædam quasi corvi ad cadavera mortuorum. Nunc ergo, fratres, qui voluerit sacerdotalem auctoritatem accipere, in primis cogitet propter Deum, et præparet arma ejus antequam manus episcopi tangat caput, id est, Psalterium, Lectionarium, Antiphonarium, Missale, Baptisterium, Martyrologium, in anno circuli ad prædicationem cum bonis operibus et computum cum cyclo, hoc est, jus sacerdotum: postea autem suam Pœnitentialem, qui hoc ordine secundum auctoritatem canonum ordinatur, ut discretiones omnium causarum investiget. Primus sine quibus rectum iudicium non potest stare, quia scriptum est: In nulla re appareas indiscretus, sed distingue quid, ubi, quando, quando, qualiter debeas facere. Non omnibus ergo in una eademque libra pensandum est, licet in uno constringantur vitio; sed discretio sit unoquoque eorum, hoc est, inter divitem et pauperem, liberum, servum, infantem, puerum, juvenem, adolescentem, ætate senem, hebetem, gnarum, laicum, clericum, monachum, episcopum, presbyterum, diaconum, subdiaconum, lectorem; in gradu vel sine, in conjugio vel sine, peregrinum, virginem, feminam, canonicam vel sanctimoniam, debilem, infirmum, sanum. De qualitate peccandi vel hominum, continens vel incontinens, voluntate vel in casu, in publico vel in abscondito, quasi compunctione emendat necessitate vel in voluntate, loca et tempora collationum constituerunt sancti apostoli. Deinde sancti Patres, et sanctus Penufius. Deinde canones sanctorum Patrum, deinde alii atque alii, ut Hieronymus et Augustinus et Gregorius, et Theodorus. Ex quorum omnium ista descripsimus dictis et sententiis veraciter, ut salvi sint omnes et non pusillanimes, quia *potentes potenter tormenta patientur.* Item in Jesu filii Sirach: *In iudicando esto misericors, pusillus ut pater, et pro viro matri illorum.* Item sanctus Jacobus dixit: *Judicium sine misericordia erit illi, qui non facit misericordiam;* superexaltat autem misericordia iudicium, ut idem ipse consequatur, ut sanctus Benedictus, hoc est, qui veram pœnitentiam faciunt in jejuniis et fletu, in elemosinis, in orationibus et perpetrata iterum non faciunt; et si faciunt, tamen non perseverarent in eis, quia Deus dixit: *Malum cogitasti, ignovi; malum dixisti, ignovi; malum fecisti, ignovi; perseverare in malo, non ignosco.* Ergo qui perseverant in malo, non ignosce, sed iudicium iudicium districtum secundum canones, ut alii timorem habeant.

DE FORNICATIONE.

Adolescens si cum virgine peccaverit, annum unum pœniteat. Si semel et fortuito, levietur, et tamen usque ad annum plenum. Si intra xx annos puella adolescens, tres quadragesimas et ferias legitimas. Si propter hoc peccatum servitio humano addicti sunt, xx dies. Si nitens tantum, et non coinquinatus, xx dies pœniteat. Si vidua obstuprata, annum totum, et dies jejuniarum in altero; si usque ad generatum filii, annos duos integros, et duos alios levius. Si et occiderint, annos tres, et alios quatuor levius. Si mo-

nachus laicam, tres annos pœniteat. Illa ii et legitimas ferias. Si monachus laicus, ii annos pœniteat, et legitimas ferias. Illa tres. Si usque ad generatum filium, annos iv. Si et occiderint, vii annos pœniteat. Si quis vacans uxorem alterius polluit, ii annos pœniteat. Si uxoratus virginem, similiter, ita ut primo horum a sua contineat, si ei consenserit, alioquin addatur modus pœnitentiæ. Si uxoratus uxorem alterius, iii annos pœniteat. Primo horum a propria consentiente absteat. Si uxoratus ancillam suam, annum i pœniteat, et iii quadragesimas, et legit. fer. tribus mensibus primis, et a sua se contineat. Illa si invita passa est, xl dies pœniteat; si consentiens, iii quadragesimas, et legit. fer. Si adolescens sororem, vii annos pœniteat. Si matrem, vii annos, et quandiu vixerit, nunquam sine continentia. Si Sodomitæ, annos vii; si in consuetudine, annos vii. Vel si monachus, ann. vii. Si inter femora, iii quadragesimas. Si parvulus vi oppressus talia patitur, xl dies pœniteat, vel psalmis vel continentia castigetur. Mulier quacunq; molimine, aut seipsam, aut cum altera fornicans, annos iii, si sanctimonialis femina cum sanctimoniali per machinam, annos vii pœniteat. Qui cum pecude peccat, annum i. Si monachus est, ii ann. Qui sæpe fornicantur laicus cum laica, iii annos pœniteat, et quanto sæpius aut negligentius, tanto magis et tempus addat, et modum. Qui diutius fornicationi, perjurio, atrocibus, cæterisque flagitiis servivit, annos vii pœniteat. Si mater cum filio suo parvulo fornicationem imitatur, annos iret iii quadragesimas cum legit. fer. Pueri si invicem manibus inquinantes, dies xl, majores vero c. Pueri sese inter femora sordidantes, dies c pœniteant. Majores, tres quadragesimas ac legit. fer. Parvulus a majore puero oppressus, septimanam; si consenserit, dies xx. Qui complexu femine illecebrosa, vel osculo polluitur, dies xxx pœniteat. Qui contactu ejus inverecundo ad carnem, iii menses pœniteat. Puer seipsum voluntate polluens, xxx dies pœniteat. C Juvenis xl qui in turpiloquio polluitur negligens, vii dies pœniteat. Qui impugnatione cogitationis et naturæ inquinatur nolens, per iv dies quinquagenos psalmos canat, et quarta et sexta feria jejuset ad nonam vel ad vesperam. Qui in ecclesia consecrata nubunt, qui in ecclesia per somnium polluitur iii dies pœniteat. Uxoratus contineat se xl dies ante Pascha et Natale Domini, et omni die Dominico, et quarta et sexta feria a conceptione manifestata, usque post natam sobolem. Vir contineat se ab uxore iii menses. Uxor post natam sobolem absteat se ab ecclesia, si filius est, dies xxx, si filia, xl. Sed in tempore menstrui sanguinis, nam qui tunc sumpserit, xxx dies pœniteat, qui septem dies. Si quis cum uxore sua retro nupserit, xl dies pœniteat, quia Sodomiticum scelus est. Parens cujus filius per negligentiam non baptizatus obiit, unum annum pœniteat, et nunquam sine aliqua pœnitentia. Si sacerdos, ad quem pertinebat, vocatus venire neglexerit, ipse damnationem animæ iudicio episcopi sui castigetur. Sed in omnibus, licet fidelibus, ubi forte morituros invenierint non baptizatos, imo præceptum est animas eripere a diabolo per baptismum, id est, benedictam simpliciter aquam in nomine Domini, baptizare illos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Intincto autem superfusus aqua; unde oportet eos qui possunt fideles, monachos maxime, et scientiam habere baptizandi, et si longius alicubi exierint, Euchariam semper secum habere.

DE OCCISIONE.

Qui occiderit monachum aut clericum, arma relinquat, et Deo serviat, vel vii annos pœniteat. Qui laicum, odii meditatione, vel possidendæ hæreditatis ejus, annos iv. Qui pro vindicta fratris, unum annum. Et in sequentibus ii annos, tres quadragesimas ac legitimas ferias. Qui per iram subitam, et rixam, iii annos pœniteat. Qui casu, unum annum u. Qui in bello

publico, dies XL. Qui iubente domino suo servus, A dies XL. Qui liber iubente majore suo innocentem, annum unum, et sequentes duas tres quadragesimas, et legit. fer. Qui super rixam ictu debilem vel deformem hominem reldit, impensas in medicos, et macula pretium et opus ejus, donec sanetur, restituat, et dimidium annum. Si vero non habet unde restituat hæc, annum integrum. Qui ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere, ii septimanas pœniteat. Si clericus fuit, vii menses. Quod et si vulneraverit, dies xl. Si clericus, annum totum. Sed et pecuniam pro modo vulneris, licet lex non commendat, cui infixit, tribuat ne læsus scandalizet. Mulier partum suum ante dies xl sponte perdens, unum annum pœniteat. Si vero post xl dies, iii annos pœniteat. Si vero postquam natus fuit, quasi homicida. Sed distat multum utrum paupercula per difficultatem reidendi, an fornicaria, causa sceleris celandi faciat. Qui perjurat sciens, compulsus a domino suo, tres quadragesimas pœniteat, ac legit. fer. Qui sciens virtutem juramenti vel perjurii, perjurat in manu episcopi aut presbyteri, vel altari, vel cruce consecrata, iii ann. pœniteat. Si vero in cruce non consecrata, unum annum pœniteat. Si autem in manu hominis, apud Græcos nihil est. Qui sedecit nescium perjurare, pernoxio, qui et postea perjurium suum cognovit, unum annum pœniteat.

DE IMMUNDA CARNE.

Qui manducat carnem immundam aut dilaceratam a bestiis, xl dies pœniteat. Si necessitate famis cogente, multo levius. Mus si ceciderit in liquorem, tollatur inde, et aspergatur liquor ille aqua benedicta; si vero mortuus sit, abjiciatur totus liquor, nec ab hominibus sumatur, sive lac sit, sive cerevisia, vel aliquid hujusmodi. Quod si mortuus sit, liquor ille in quo mus vel mustela incidens moritur, purgetur, et aspergatur aqua sancta, et sumatur si necessitas sit. Si avis stercoraverit in quemcumque liquorem, hujusmodi tollatur stercus, et mundetur cibus aqua benedicta, et sumatur. Qui sanguinem nescium cum saliva sorbet, non ei nocebit. Qui manducans proprio polluitur in se, non ei nocet. Si autem scit, pœnitentiam agat juxta modum pollutionis.

DE CAPITALIBUS CRIMINIBUS.

Nunc igitur capitalia crimina secundum canones explicabo. Prima superbia, invidia, fornicatio, inanis gloria, ira longo tempore, tristitia sæculi, avaritia, ventris ingluvies. Augustinus adiecit sacrilegium, id est, sacrarum rerum furtum, et hoc est maximum furtum, vel idololatriis servientem. Id est, auspiciis, et reliqua. Deinde adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, ebrietas assidua, idololatria. Molles, sodomitæ, maledici, perjuri. Ista sunt ergo capitalia crimina. Sanctus Paulus et Augustinus et alii sancti computaverunt pro istis fieri oportere eleemosynas largas, et longum tempus jejunium teneatur. Id est, ut alii judicant, pro capitalibus, id est, adulteris, homicidis, perjuriis, fornicariis et similibus. Laicus quatuor annos pœniteat; clericus v, subdiaconus vi, diaconus viii, presbyter x, episcopus xii, si consuetudo erat.

DE MINORIBUS PECCATIS.

Id est, furtum, falsum testimonium et similibus. Laici annum unum, clerici ii, subdiaconus tres, diaconus quatuor, presbyter v, episcopus vii, annos pœniteant. Item Sodomitis si consuetudo erat, episcopus xiv annos pœniteat, presbyter xii, diaconus x, subdiaconi viii, clerici vii, laici v. Monachus, si fornicationem facit cum ancilla Dei, iv annos pœniteat. Si cum puella, vii annos pœniteat. De parricidis vel fratricidis, quidam vii, quidam xiv, et septem.

DE CUPIDITATE, CÆTERISQUE FLAGITIIS.

Item cupidus, vel avarus, vel ebriosus, vel superbus, vel invidus, vel rapax, vel iracundia longa, vel

maledicus, vel his similia, quæ enumerare longum est, iii ann. pœniteat. Item si clericus cum quadrupede fornicaverit, ii annos pœniteat, subdiaconus tres, diaconus v, presbyter vii, episcopus x, ann. pœniteat. Qui cum matre fornicaverit, xv annos pœniteat. Si cum filia, vel sorore, xii annos pœniteat. Qui cum fratre naturali fornicaverit per commistionem carnis, ab omni carne se abtineat, xv annos pœniteat. Si clericus venationes exercuerit, annum unum pœniteat, diaconus duos, presbyter tres. Si mater cum filio suo parvulo fornicaverit, tres annos abtineat se a carne, et diem unum in hebdomade ad vesperam jejundet. Si presbyter, vel diaconus, vel monachus uxorem duxerit, in conscientia populi deponatur. Si adulterium perpetraverit cum ea, et in conscientia populi devenit, projiciatur extra Ecclesiam, et inter laicos pœniteat quoad vixerit. Qui dimiserit uxorem suam alteri conjugi, vii annos pœniteat. Si clericus homicidium fecerit, et proximum suum occiderit, x annos pœniteat. Exsul vii pœniteat, si odii melioratio fuit. Si laicus homicidium fecerit per furorem, et meditationem, iv annos pœniteat, vel v, vel vii annos pœniteat. Si per rixam, iv annos pœniteat. Item qui immolat dæmonibus in magis, si consuetudo est, x annos pœniteat. In minus annum unum; auguriis et divinationibus, v annos pœniteat. Emissores tempestatum, vii annos pœniteant, ut pœnitentia semper isto ordine servata sit ab uno anno, et deinceps de qualicumque peccato. Id est, in unaquaque hebdomade tres dies vino, et sine medone, carne; et jejundet usque ad vesperam, et manducet de sicco cibo et iii quadragesimas semper de sicco cibo, et jejundet tres dies ad nonam, et tres ad vesperam, et in diebus Dominicis, et in Natale Domini quatuor dies, et in Epiphania et in Pascha, usque in Albas, et Ascensionem Domini, et Pentecosten et sancti Michael, et sanctæ Mariæ, et sancti Joannis Baptistæ, et duodecim apostolorum, et sancti Martini, et illius sancti festivitatem, qui in illa provincia est; in his prædictis diebus faciat charitatem, sicut sui compares, clericis, sive laici. Ebrietatem et ventris distensionem in omnibus caveant. Faciant quod Apostolus dicit: *Sive manducatis, sive bibitis, vel quidquid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.* Tunc ergo digna pœnitentia est, si hoc impleatur.

DE CLERICORUM PŒNITENTIA.

Item in Canone apostolorum indicatur ut episcopus, presbyter, diaconus, qui in fornicatione aut perjurio aut furio captus est, deponatur, non tamen communionem privetur, quia non judicat Deus bis in idipsum. Si quis pontifex fornicationem faciens, naturalem judicabit, xii annos pœniteat; per multas lacrymas et eleemosynas veniam a Domino petat; postann. iii vel iv levius. Presbyter cum puella, non prælato monachi voto, ann. iii vel iv pœnitrat, iii quadragesimas et quartas et sextas ferias semper de sicco cibo. Si cum ancilla Dei, aut cum masculo, plus addetur, id est septem annos pœniteat, si consuetudo est. Similiter diaconi, si monachi non sunt, ii vel iii annos pœniteant. Sic et monachus sine gradu, si cum puella, annos iii. Si diaconus vel monachi sunt, v, vel vi annos pœniteat. Monachi cum gradu, vii annos pœniteant si sine voto; monachi cum puella, ix annos, vel x pœniteat. Clericus sine voto monachi fornicatus, unum annum pœniteat. Si frequenter, ii annos pœniteat. Si cum canonica, ii annos; frequenter, iii. Si genuerit filium, plus pœniteat, id est, iv vel v annos, alii dicunt vii exsul fiat. Sic et virgo sanctimonialis cum laicis sine gradu, si clericus, qui canonici sunt, unum annum; frequenter, ii. In gradu autem sicut monachus, id est, iii annos. Theodorus dixit: « Monachus faciens fornicationem, et non invenit, unum annum pœniteat, et dimidium. » Item monachus faciens cum puella, vi annos pœniteat. Laicus maculans se cum ancilla Dei, annos iii pœniteat. Si genuerit ex ea,

III ann. pœniteat. Si sine conjugio sunt, tres quadragesimas. Quidam XL dies judicant, id est, consuetum. Item Sodomitæ quidam, X, id est, qui sæpe fecerit, vel in gradu, quidam VII annos, quidam ann. ut mollis, quidam C dies, ut pueri; viri inter annos; si pueri, duos annos. Qui cum pecude peccaverit, vel jumento, X annos pœniteat. Quidam VII, quidam III, quidam unum, quidam centum dies, ut pueri. Oportebat discretionem esse inter qualitatem peccandi, vel hominum, sicut supra diximus. Item episcopus, si cum quadrupede fornicaverit, VII annos pœniteat; si consuetudo, X, presbyter V, diaconus III, clericus II.

DE JURAMENTO.

Qui juramentum fecerit in ecclesia, aut in Evangelio, sive in reliquiis sanctorum, VII ann. pœniteat. Alii XII ann. judicant. Sive in manu episcopi aut presbyteri vel diaconi, sive in cruce consecrata, unum annum pœniteat. Alii tres vel IV judicant. Et in cruce non consecrata, unum annum, vel VII menses, ut alii; qui autem seductus ignorans, et postea cognoscit, I ann. pœniteat, vel III quadragesimas, vel XI dies pœniteat. Si quis coactus pro qualibet causa necessitatis, III quadragesimas, alii III, unum unum, et ex eis in pane et aqua, ut alii judicant. Item perjuri III ann. Qui suspicatur prius quam juramentum ducatur, et tamen jurat per consensum, II annos pœniteat. Si quis in manu laici juraverit, apud Græcos nihil est.

DE ABSTINENTIA MULIERUM.

Mulier absteineat se a viro suo, quando conceperit, antequam pepererit, et post partum XL dies. Qui autem nupserit his diebus X dies pœniteat, vel XXX, vel XX. Qui in matrimonio sunt, absteineat se III quadragesimas, et in Dominica nocte, et in Sabbato et feria quarta et tertia, qui legitime sunt, et III noctes absteineat se antequam communicent. Qui in Quadragesima ante Pascha cognoscit uxorem suam, et noluit abstinere, unum annum pœniteat, vel sum pretium reddat ad Ecclesiam, vel pauperibus dividat, vel XXVI solidos reddat. Si per ebrietatem vel aliqua causa accesserit sine consuetudine, XL dies pœniteat. Mulier si divinationes fecerit, vel incantationes diabolicas, unum annum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel XL dies, juxta qualitatem culpæ. Mulier si aliquem interfecerit, imitantem maleficia sua, id est, per poculum, aut per artem aliquam, quatuor annos pœniteat. Si puerperula, quatuor annos. Mulier si occiderit filium suum per homicidium, XI annos pœniteat. Si vir cum muliere sua retro nupserit, pœniteat quomodo cum animalibus. Id est, si consuetudo erit, tres annos pœniteat. Si vero interea nupserit, et consuetudo erit, septem annos pœniteat.

DE AUGURIIS VEL DIVINATIONIBUS.

Auguria vel sortes, quæ dicuntur falsa sanctorum, vel divinationibus observare, vel quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt, vel votum toverit in arborem vel in quamlibet rem, excepta Ecclesia, si clericus, laici, excommunicentur ab Ecclesia, vel III annos clericus pœniteat, laici II, vel I, et dimidio. Mulier si filium suum supra tectum ponit, vel in fornacem, pro sanitate februum, V annos pœniteat. Nolite exercere, quando luna obscuratur, ut clamoribus ac maleficiis sacrilego usu se defensare posse confidunt. Caragios et divinos præcantatores, laici III dies sine cervisia vel vino et carne, alii XII dies. Si fidelis laicus sit, qui pro nequitia inebriat alterum, XL dies pœniteat. Si vomitum facit infirmitatis causa, sine culpa est.

DE EBRIETATE

Si per ebrietatem vel voracitatem evomerit Eucharistiam, XL dies pœniteat. Clericus, monachus,

diaconus, LX, presbyter LXX, episcopus centum decem. Si infirmitatis causa septem dies unusquisque sine infirmitatis causa sacrificii die IV dies. Quidam psalterium, quidam bis psalterium suum sacrificii die in ignem projecit, vel in flumine, c psalmos cantet. Si canes comedunt talem vomitum, c diebus, si scit; si non scit, XL. Qui vero in-briantur contra præceptum Domini, si votum sanctitatis habent, hoc est, ebrietas, quando statum mentis mutat, et lingua balbutiunt, et oculi turbantur, et vertigo erit, et ventris distensio, ac dolor sequitur, si clericus sit, IV dies pœnitat, monachus XIV, diaconus IV hebdomades, presbyter IV, episcopus V, prælati tres sine vino et carne.

DE EUCHARISTIA

Si quis Eucharistiam negligentia causa perdidit, unum annum pœniteat, III quadragesimas, seu XL dies pœniteat. Si sacrificium in terra ceciderit causa negligentia, L psalmos cantet. Qui neglexerit sacrificium, ut vermes in eo sint, ut colorum non habeant, saporemque, XX dies pœniteat, vel XXX, vel XL, et in igne accendatur. Cinis ejus sub altare abscondatur; si usque ad terram ceciderit, unum diem pœniteat. Si stella arserit, altare ceciderit, III dies pœniteat. Qui in Ecclesia modicam partem perdidit, et non invenerit, XX dies pœniteat, unoquoque die psalmos XL cantet. Qui autem in plebem suam chrismalem perdidit, et non invenerit, XL dies pœniteat, vel III quadragesimas. Qui perdidit calicem in finem solemnitatis, XXX dies pœniteat.

DE DIVERSIS CAUSIS.

Qui creaturam perdidit, thus, tabulas aut schedulam suam, sal benedictum, panem novum consecratum, vel aliquid huic simile, IV dies pœniteat. Qui morticinum inscius comedit, XL dies pœniteat. Si autem sciens, C dies pœniteat. Qui fraudatum comedit, et est inops, vel hebes, IV dies pœniteat. Sani autem et infirmi si sciunt, XL dies pœniteant. Qui sæpe faciunt, III quadragesimas, vel annum. Qui comedit vel bibit intinctum a familiari bestia, id est, cane, vel catto, et scit, C psalmos cantet, vel unum diem jejuset. Si quis dedit alicui liquorem, in qua mus vel mustela mortua inveniuntur, si secularis, IV dies pœniteat, in cœnobio CCC psalmos cantet. Qui postea noverit quod talem potum hiberit, psalterium cantet. Si quis semicottum comederit inscius, III dies pœniteat, vel psalterium cantet. Sciens autem, IV dies pœniteat. Pro modico furto, XXX dies pœniteat in XX ann., pueri X annorum; aliquid furtum facientes, IV dies pœniteant. Si quis intinxerit manum in aliquo cibo, et non idonea manu, C palmadas emendetur. Si in farina aut in aliquo cibo sicco, aut in pulve aut lacte coagulato mus vel mustela mortua inveniuntur, quod in circumtu ejus remanserit, projiciatur foras, et quod reliquum est, manducetur. Item qui autem quod impœnitentiale scriptum est implere poterit, bonum est; qui autem non potest, consilium datus per misericordiam Dei, III primitus pro uno die in pane et aqua L psalmos, genuflectendo, aut sine flexu LXX psalmos, intra ecclesiam, vel in uno loco pro ordinem psallat; et pro uno die valent CC genuflectiones, vel unus denarius pro die valet, et tres elemosinas III pauperes valent; quidam dicunt L percussiones, L psalm. pro uno die valent. Id est, in hieme, in autumnio et in verno, C percussiones, vel psalm., et in æstate, CC psalmos, vel percussiones. Item pro uno mense, quod in pane et aqua pœnitere debet psalmos in genu flexu, vel sine flexu, I, DCLXXX, et postea omnes dies reficiant ad sextam, nisi quarta et sexta: feria I: junet ad nonam. A carne et vino absteineat se, alium cibum postquam psallat, sumat. In II ann. remissior pœnitentia erit, de Natali Domini usque in Epiphania, et illos prædictos dies qui superscribuntur, qui impœnitentia

non computantur. Item qui non potest sic agere pœnitentiam, sicut superius diximus, in primo anno erogat in eleemosyna solidos xxiii, pro uno anno in pane et aqua, donet in eleemosyna solidos xxii, et in unaquaque hebdomade unum diem jejundet ad nonam, et alium ad vesperam, et iii quad. in secundo xx solidos, pro tres annos xviii solidos, quod sunt lxiv solidi. Potentes homines pro culpis criminalibus faciunt ut Zacchæus ait: *Domine, omnium bonorum meorum dimidium do pauperibus, et si quid aliquid injusti abstuli, in quadruplum reddam*, et de mancipiis dimittam liberos, et captivos redimat, et a quo die desinat peccare, non desinat communicare, sicut Apostolus ait: *Qui per corpus peccat, per corpus emendat*, hoc est, jejuniis et vigiliis et orationibus ad Dominum, qui conversus fuerit, et omne malum fecit, in effundendum sanguinem in furto, in fornicatione, in mendacio et juramento, et omnibus malis; et postea Deo servire vult usque in finem, iii et ii annos pœniteat, vel quomodo sacerdos judicet. Ipse tamen cogit de medicamento animarum, quo-

A modo suam vel eorum animas salvare valeat in erudiendo, in docendo, sanum sermonem, quod qui bene ministrat, bonum gradum sibi acquirit apud eum qui est super omnia Deus *benedictus in sæcula sæculorum. Amen.*

ITEM DE PRETIO ANNI VEL DIEI.

Primo anno quidam promiserunt quatuor triduanas interveniente una nocte. Alii aiunt, duodecim triduanæ, hoc est, semel in uno mense triduanas quidam dixerunt. Quidam verberibus aut in vigiliis insistendo quatrimum; alii sic, alii vero sic. Pretium autem diei, hoc est agapen, duobus vel tribus pauperibus. Alii totum psalterium, id est, in æstate, in hieme vero, et in verno, vel autumno quinquaginta psalmos; quidam duodecim plagas, vel percussiones, vel plus minus, vel discernat tempora. Quidam in labore alieno, vel inflectendo quadraginta bis desinat, quadraginta ter desinat, cxx sexies desinat, et addetur x, secundo xx, superiori xxx, si labor non sit.

PARÆNETICORUM VENERABILIS BEDÆ OPERUM SECTIO TERTIA, IN QUA CONTINENTUR EJUS CARMINA.

VITA METRICA SANCTI CUTHBERTI EPISCOPI LINDISFARNENSIS.

(Mabillon. Acta sanct. ord. S. Bened.)

PROLOGUS AD JOANNEM PRESBYTERUM.

Domino in Domino dominorum dilectissimo Joanni presbytero Beda famulus Christi salutem.

Dici non potest, dilectissime in Christo domine, in quantum tua charitate afficiar, tuaque (si fieri posset) præsentia semper delecter, tuæ quoque sanctæ dulcedinis, etiam inter longi itineris quod inire cupis angustias, perenni memorie stimulo compungar. Unde tibi vel ad memoriam meæ devotionis, vel ad tuæ peregrinationis levamentum, beati Cuthberti episcopi, quæ nuper versibus edidi, gesta obtuli. Absque ulla enim dubietate confido quod tanti viri comitatus multum felicitatis conferat. Nam illius et mœrentem dulcedo consolatur affabilis, et desidem compunctio cordis fervens excitat, et periclitantem intercessio firma defendit. Scire autem debes, quod nequaquam omnia gesta illius exponere potui; quotidie namque et nova per reliquias ejus aguntur, et vetera noviter ab his qui scire poterant indicantur. E quibus unum est, quod in me ipso, sicut jam tibi dixi, per linguæ curationem, dum miracula ejus canerem, expertus sum. Si vero vita comes fuerit, et nostræ dispositioni superna voluntas favendo annuerit, spero me in alio opere nonnulla ex his quæ prætermiseram memoriæ redditurum. Obsecro cum ad limina beatorum apostolorum, Deo protegente, perveneris, pro me intercedere memineris.

CAPUT PRIMUM. Proœmium.

Multa suis Dominus fulgescere lumina sæclis
Donavit, tetricas humanæ noctis ut umbras
Lustraret divina poli de culmine flamma.
Et licet ipse Deo natus de lumine Christus
Lux sit summa Deus, sanctos quoque jure lucernæ
Ecclesiæ rutilare dedit, quibus igne magistro
Sensibus instet amor, sermonibus æstuet ardor,
Multifidos varium lychnos qui sparsit in orbem,
Ut cunctum nova lux fidei face fusa sub axem
Omnia sidereis virtutibus arva repletet.

Roma Petri Paulique jubar mirata gemellum.
Gaudet apostolicis semper victura tropæis.

C Ast Asiæ lucem verbis serit ore Joannes,
Hauserat e Domini quæ pectore mystica ructat.
Bartholomæus Eoa volat per regna triumphans,
Indomitosque armis lingua domat inclytus Indos.
Tu quoque Niliacos componens, Marce, furores,
Sicca evangelicis satias de nubibus arva.
Africa Cypriani dictis meritisque refuget,
Spernere delicias fuso qui sanguine suasit.
Pictavis Hilario multum radiata magistro,
Discutit annorum vera jam luce tenebras.
Constantinopolim Chrysostomus ille Joannes.
Aurato nitidæ lustrat fulgore loquelæ.
Nec iam orbis contenta sinu, trans æquora lampas